

MŰSZAKI KÖNYVTÁRAK ÉS MŰSZAKI INFORMÁCIÓ
AZ ÉPÍTŐIPARBAN.

Az építőipar nehéz terület a műszaki könyvtárak és a műszaki információ számára. A nehézségeket főként az okozza, hogy a./ fiatal, most kifejlődő iparágról van szó, új szervezettel, új vállalatokkal,

b./ nem telepített ipar /kivéve az építőanyagipart és épületasztalosipart/, tehát a munkahelyek állandóan változnak, csupán a vállalatok telephelye állandó,

c./ az építőipari vállalatok javarésze az államosítás után összevont, gyenge műszaki kulturájú, apró magáncégekből alakult, amelyek műszaki könyvekkel alig, műszaki könyvtárakkal pedig egyáltalán nem rendelkeztek.

Kedvezőtlenül befolyásolta a könyvtárügy fejlődését az építőiparnak a gyorsiramu fejlődés megkövetelte, ismételt átszervezése is, legfőképpen pedig az, hogy 1950-től 1953 nyaráig az Építésügyi Minisztérium még dokumentációs osztállyal sem rendelkezett, s csupán 1953 nyarán kezdte meg működését egy műszaki információs csoport.

Mindez arra vezetett, hogy az építőiparban ma is jóformán csak a kutató- és tervezőintézetek rendelkeznek jólműködő, jórészt függetlenített könyvtárosokkal rendelkező műszaki könyvtárakkal. A kivitelező vállalatoknál - néhány nagy egységtől és egyes nagy tradícióju építőanyagipari üzemektől eltekintve - működő műszaki könyvtár ma sincs.

Azt jelentené ez, hogy az Építésügyi Minisztérium semmit sem tett a műszaki könyvtárak és a műszaki információ rendezése érdekében?

Ennek eldöntéséhez vizsgáljuk meg, hogy mi történt e területen 1953 óta.

1953. őszén az Építésügyi Minisztérium Műszaki Főosztálya utasítás-tervezetet dolgozott ki a vállalati műszaki könyvtárak létrehozására. Az utasítás - melyet más minisztériumok hasonló utasításai alapján dolgoztunk ki és amellyel az OMK is egyetértett - már nem került kiadásra a küszöbön-

álló átszervezések miatt. Hozzátehetjük: szerencsénkre, mert ma már látjuk, hogy nem oldotta volna meg problémáinkat. Igaz viszont, hogy ez a körülmény mintegy másfél éves késést okozott a műszaki könyvtárak rendezése terén.

A műszaki tájékoztatás terén gyorsabb eredményeket sikerült elérnünk. 1953. őszén az Építésügyi Minisztérium Műszaki Főosztálya megállapodást kötött az Országos Műszaki Könyvtárral a Műszaki Lapszemle építőipari részének szerkesztésére: a rovatvezetést és referálást a Műszaki főosztály által kijelölt dolgozókra bízta, a referálandó lapok körét közös megegyezéssel állapították meg. Ez a megoldás újjászervezte, meggyorsította az építőipari referáltatást, bár végleges rendezést nem jelenthetett.

1954. tavaszán a volt Építőipari Könyv- és Lapkiadó Vállalatnál négytagú dokumentációs csoport alakult azzal a feladattal, hogy igyekezzék biztosítani az építőipari vállalatok fordításokkal, dokumentációs anyaggal való ellátását. Ez a csoport - részben erre vonatkozó tapasztalataink hiányában, részben pedig belső vállalati okok miatt, feladatát - egy állandó előrefordítási és informálási rendszer kiépítését - nem tudta elvégezni.

E téren fordulat az É.M. Dokumentációs és Nyomtatvány-ellátó Vállalat /DNYV/ 1954. október 1-én történt megalakulásával következett be. E vállalat - melynek létrehozását nem kis harcok előzték meg - első és legfontosabb feladatául az ÉM felügyelete alá tartozó, főként vidéki vállalatok fordításokkal való ellátását kapta. A vállalat életképességét, vezetőinek jó szervezőképességét, dolgozóinak áldozatkész munkáját bizonyítja, hogy máris jól működő szerződéses előrefordítási rendszert alakított ki, amelybe eddig az Építésügyi Minisztérium nyolc különböző iparigazgatóságának több mint száz vállalatát kapcsolta be. Az eddig kísérletképpen alkalmazott előrefordítási rendszer jól bevált az iparigazgatóságok vezetői, főmérnökei a vállalat által bemutatott friss szovjet, népi demokratikus és nyugati folyóiratanyagaiból kiválasztják a felügyeletük alá tartozó vállalatok profiljának megfelelő cikkeket, amelyeket a DNYV lefordít, lektoráltat és ábrákkal ellátva eljuttat a kijelölt vállalathoz. A szerződéses rendszer értelmében egy-egy vállalat eddig havi 80.- Ft. ellenében havonta 20 oldal, fotokópiákkal ellátott, lektorált fordítást, számos annotációt, referátumot kapott. Mint mondtam - a rendszer eddig kísérleti jellegű volt - az ellátott vállalatok körét a vállalat fordítói kapacitásának korlátozottsága miatt csak fokozatosan lehetett bővíteni.

A Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat munkája azonban nem csupán a fentiekre szorítkozott: létrehozta az ÉM felügyelete alá tartozó vállalatok, intézmények tőkés folyóiratainak központi címtárát /1954-től/, számos broszura-fordítást adott ki sokszorosítva, korlátozott példányszám-ban, és a saját dokumentációs osztállyal nem rendelkező Építésügyi Minisztériumot ellátta fordításokkal, dokumentációs anyagokkal.

Az építőipari műszaki könyvtárügy és információ területén döntő fordulatot és új fejlődési lehetőségeket hozott az MDP Központi Vezetőségének és a Minisztertanácsnak a műszaki dolgozókhoz intézett levele. E levél nyomán az ÉM Műszaki Főosztálya és az Építők Szakszervezete Kulturnevelési Osztálya - a vállalati műszaki könyvtárak helyzetének alapos vizsgálata nyomán - intézkedések sorát dolgozta ki a könyvtárügy olyan rendezésére, amely megfelel az építőipar sajátos követelményeinek. A szóbanforgó intézkedéseket tartalmazó és a közeljövőben kiadásra kerülő miniszteri utasítás külön rendezi az építőipari kivitelező vállalatok, építőanyagipari üzemek, valamint a függetlenített műszaki könyvtárosokkal rendelkező tervező vállalatok, kutatóintézetek műszaki könyvtárainak helyzetét.

Az építőipari és építőanyagipari vállalatoknál az utasítás-tervezet értelmében e g y e s i t e n d ő - kezelés és tárolás szempontjából - a s z a k s z e r v e z e t i és a v á l l a l a t i /műszaki/ könyvvállomány, a vállalati könyvvállományról azonban külön leltárt kell vezetni. Az egyesített könyvtárakat a vállalatok, trösztök központjában kell létrehozni, gondoskodni kell azonban arról, hogy a könyvek a szükségletnek megfelelően a munkahelyekre, szállásokra is eljussanak. Az egyesített könyvtár kezelését, a könyvkölcsönzést, a vállalat igazgatója és üzemi bizottsága által megbízott dolgozók /köztük egy műszaki/ végzi. A vállalat főmérnöke felelős a műszaki könyvek kölcsönkérésének kiterjesztéséért. Mi indokolja a szakszervezeti /tehát ifjúsági, szépirodalmi, politikai/ és a vállalati /tehát: műszaki/ könyvvállomány egyesítését? - merülhet fel a kérdés. A felelet erre a következő:

1./ A könyvek együttes kezelésével meg akarjuk könnyíteni az adminisztratív-műszaki munkaerők terén egyébként is nehézségekkel küzdő vállalatok dolgát.

a./ Az Építők Szakszervezete által már korábban kiépített és bevált könyvnyilvántartási, kölcsönzési módszereket kiterjesztjük a műszaki könyvekre is, nem kell tehát e célra új dolgozókat betanítani.

3./ Az egyesített könyvtárakat bekapcsoljuk az Építői Szakszervezete által létrehozott és a jövőben az Építésügyi Minisztérium közös felügyelete alatt működő építőipari könyvtári hálózatba. Ez az új követelményeknek megfelelően átalakított hálózat Központi Építőipari Könyvtári Tanácsból, területi /megyei/ könyvtárakból és mellettük tanácsadó testületként működő területi könyvtári tanácsokból áll. A megyei kulturotthonokban működő területi könyvtárak - melyek a jövőben függetlenített, vagy tiszteletdíjas műszaki könyvtárosokkal és műszaki könyvvállománnyal rendelkeznek - végzik a hozzájuk tartozó egyesített könyvtárak fejlesztését, irányítását.

A tervező- és kutatóintézeti könyvtárakra a műszaki és szakszervezeti könyvvállomány egyesítését elrendelő intézkedések nem vonatkoznak. E könyvtárak nem tartoznak a területi könyvtárak felügyelete alá, irányításukat az Építőipari Könyvtári Tanács az É.M. Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat útján végzi.

Az utasítás-tervezet egyidejűleg rendezi az egyesített könyvtárak műszaki könyvek beszerzésére fordítható keretét is. Mintegy ötven kiemelt legnagyobb vállalat műszaki könyvbесzerzési keretét egyedileg az ÉM Főkönyvelősege állapítja meg, a többi vállalatét pedig meghatározott kulcs szerint a felügyeletet ellátó iparigazgatóságok szabják meg. A szakszervezeti /szépirodalmi, politikai könyvek/ beszerzése továbbra is az eddigi módon, szakszervezeti pénzből történik.

Ez röviden az utasítás-tervezet lényege, most pedig a műszaki információra visszatérve, vizsgáljuk meg történeti fejlődését e területen is.

Az ÉM Műszaki Főosztálya és az Országos Műszaki Könyvtár 1955. novemberében szocialista szerződést kötött. Ez a megállapodás eddig még megoldatlan kérdéseket rendezett és megvetette az alapjait egy értékes együttműködésnek. A megállapodás értelmében az OMK elvállalta a Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat módszertani irányítását, közreműködik a könyvtárügyi utasítás kidolgozásában, módszertani irányítást nyújt a kutató és tervezőintézeti könyvtáraknak. Ugyanakkor az ÉM kötelezte magát arra, hogy külső fordítók igénybevétele helyett fordításait az OMK-val végezteti. A megállapodás egyik legnagyobb eredménye a "Műszaki Lapszemle. Építőipar. Építőanyagipar" referálólap közös szerkesztésének létrehozása, amely ennek következtében bővített terjedelemmel jelenik meg, a folyóirat-referálás és ennek következtében az OMK figyelőszolgálat az eddigi volumenének két-

szeresére bővül és ezzel ugyszólván minden lényeges építőipari és építőanyagipari folyóíratra kiterjed.^{1/} A lap 1956. évi első száma már a megállapodásnak megfelelően jelenik meg.

A kibővített folyóíratreferálás előnyeit akkor értékelhetjük kellőképpen, ha meggondoljuk, hogy a most végrehajtott folyóíratmegrendelés - felülvizsgálat folytán számos műszaki könyvtárnak, vállalatnak a folyó évben nem járnak egyes, esetleg a legfontosabb külföldi folyóíratok. Ezt a hiányt hivatott pótolni a kibővített Műszaki Lapszemle és figyelőszolgálat.

Ezzel egyidejűleg - a Műszaki Lapszemle céljára rendelkezésre álló korlátozott papírmennyiség miatt - a Műszaki Lapszemle építőipari számai a jövőben nem közlik az OMK által elkészített fordítások jegyzékét. Az elkészült fordítások jegyzékét - az OMK, DNYV, ÉTI, ÉAKKI fordításait - az EM Műszaki Főosztálya és az OMK módszertani osztálya irányításával a DNYV, az Építéstudományi Intézet, az Építőanyagipari Központi Kutatóintézet által közösen szerkesztett havonta megjelenő "Építőipari Dokumentációs Tájékoztató" kiadványsorozat közli, de közli ezenkívül e szervek egyes témakörökre összeállított bibliográfiáit, könyvszerzeményezéseit, továbbá az új építőipari és építőanyagipari szabványokat, külföldi szabadalmakat. A kiadványsorozat szerkesztésébe fokozatosan be fogjuk kapcsolni a tervezőintézeti könyvtárakat, dokumentációs osztályokat.

A Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat 1956. évi programja értelmében az Országos Műszaki Könyvtár irányelvei szerint megkezdődik az építőipari könyv KC fokozatos létrehozása. Ugy véljük, hogy ez a KC nagy segítséget nyújt majd a dokumentációs munkához s nem utolsósorban a devizai igényes könyvrendelések elbírálásához is.

Az előrefordítási rendszert a Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat kiterjeszti s elsősorban az építőipari kivitelező vállalatokat vonja be szerződéses szolgáltatási rendszerébe. E munka szervezési részének lebonyolításával - előreláthatólag 1956. közepén - gyakorlatilag az EM összes vállalatai bekapcsolódnak az előrefordítási rendszerbe.

A vállalat a folyóírat-előrefordítás terén is bővíti tevékenységét. 1955-ben csupán a "Cement" c. szovjet folyóírat számai jelentek meg teljes magyar fordításban, 1956-

^{1/} A referáltatás költségeinek 50 %-át a Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalat fedezi.

ban ezt a tevékenységet a "Beton i zselezobeton" /Beton és vasbeton/ és a "Vodozsnebszenyije i Ventilacija" /Vizellátás és szellőzés/ c. szovjet folyóiratokra is kiterjesztik.

Mindehhez még hozzá kell tennünk, hogy a vállalat brosurák, könyvek fordításainak kispéldányszáma, sokszorosított kiadásával is rendszeresen foglalkozik és elsőrendű fontosságú feladata kielégíteni a minisztériumi igazgatóságok, főosztályok dokumentációs és fordítási igényeit. Ez utóbbit jelentékeny mértékben megkönnyítené, ha a KPM Dokumentációs és Nyomtatványellátó Vállalata példáját követve az ÉM műszaki könyvtárlományát saját dokumentációs vállalatunk kezelésébe adnánk át. Ez az intézkedés egyúttal megoldaná az Építésügyi Minisztérium saját központi műszaki könyvtárának problémáját is és jelentős lépés volna az építőipar központi könyvtárának létrehozása felé.

Feladataink elvégzése hatalmas munkát követel meg. Sikeres végrehajtásuk csak akkor válik lehetővé, ha elsősorban az Országos Műszaki Könyvtárnak, valamint az építőipar dokumentációs szerveinek, könyvtárainak tevékeny közreműködését sikerül biztosítanunk.

Az Országos Műszaki Könyvtár eddigi tapasztalataink szerint minden segítséget megadott, hasznos volna azonban, ha a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztálya felülvizsgálná a "Műszaki Tanács"-nak nevezett tárcaközi szerv további fenntartásának szükségességét és helyette e l e v e n e b b k a p c s o l a t o t igyekezne biztosítani az ipari minisztériumokkal. Ilyen esetben ugyanis nem fordulhatna elő, hogy levélben hívja fel az Építésügyi Minisztérium figyelmét az ÉM vállalati könyvtárak helyzetére, amelyekre vonatkozólag maga az Építésügyi Minisztérium adta a vizsgálati anyagot az OMK-nak, illetőleg az ÉM saját könyvtárának állapotára, melynél szintén maga az Építésügyi Minisztérium kérte az OMK ellenőrzését /és erről a beszámolót hetekkel előbb meg is kapta/. Közvetlenebb kapcsolat, a tapasztalatok, eredmények közvetlenebb megismerése és közzététele nem csupán a Könyvtári Főosztály tájékozottságát fokozná, hanem hasznos segítséget nyújtana az ipari minisztériumoknak is.^{x/}

Zircz Péter

^{x/} Az OMK Zircz elvtársnak a Műszaki Tanácsra vonatkozó megállapításaival ilyen értelemben nem ért egyet. Véleményünk szerint a Műszaki Tanács igen hasznosan szolgálná a műszaki könyvtárak fejlődésének ügyét, ha az ott hozott határozatokat az egyes tárcák is végrehajtanák. Sajnos mindezekig ez nem így történt. Szeretnénk, ha Zircz elvtárs javaslatot is tenne a Tanács munkájának megjavítására.